

פרשת מטות-מסעי תשפ"ג
כחו של נדר

במדבר פרק ל

(א) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֲשֶׁר צָוָה יְקֹנֵק אֶת מֹשֶׁה : (ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צָוָה יְקֹנֵק : (ג) אִישׁ כִּי יָדַר נֶדֶר לִיקְוֹק אוֹ הַשְּׁבַע שְׁבַע לְאָסוּר אָסוּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה :

רש"י

(א) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל, לפי שעד כאן דבריו של מקום ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה, הוצרך להפסיק תחלה ולומר שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל, שאם לא כן יש במשמע שלא אמר להם זו אלא בפרשת נדרים התחיל דבריו :
(ב) רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת - חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה ואחר כך לכל בני ישראל. ומנין שאף שאר הדברות כן, תלמוד לומר (שמות לד, לא-לב) וישבו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו כל בני ישראל. ומה ראה לאומרה כאן, למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה בדיטות. או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד, נאמר כאן זה הדר, ונאמר בשחטי חוץ (ויקרא יז, ב) זה הדר, מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל, שנאמר דבר אל אהרן וגו', אף זו נאמרה לכולן : **זו הדר** - משה נתנבא (שמות יא, ד) בכה אמר ה' כחצות הלילה, והנביאים נתנבאו בכה אמר ה', מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדר. דבר אחר זה הדר מיעוט הוא, לומר שהחכם בלשון התרה ובעל בלשון הפרה, כלשון הכתוב כאן, ואם חלפו אין מותר ואין מופר :
(ג) **נדר** - האומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני, יכול אפילו נשבע שיאכל נבלות אני קורא עליו ככל היוצא מפיו יעשה, תלמוד לומר לאסור אסור, את המותר ולא להתיר את האסור : **לא יחל דברו** - כמו לא יחלל דברו, לא יעשה דבריו חולין :

רמב"ן

(ג) **איש כי ידור נדר** - האומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני. יכול אפילו (נשבע) שיאכל נבלה קורא אני עליו ככל היוצא מפיו יעשה, ת"ל לאסור אסור, לאסור את המותר ולא להתיר את האסור, לשון רש"י. ולשון ספרי (מטות קנג) אינו כן, אלא שנו על לאסור אסור, יכול אפילו נשבע לאכול נבלות וטרפות שקצים ורמשים קורא אני עליו ככל היוצא מפיו יעשה, ת"ל לאסור אסור על נפשו, לאסור את המותר ולא להתיר את האסור. הזכירו הדבר הזה בשבועות, והרב החליפו לנדרים. ולפי דעתי שלא נזהר, שהרי אמרו (נדרים ב ב) בנדרים דהוה אסור חפצא עליה, ולפיכך אינן חלין על דבר שאין בו ממש כגון נדר עליו שלא אדבר עמך או שלא אלך או שלא אישן וכיוצא בהם. וכיון שהדבר כן, נראין הדברים שאפילו בדבר הרשות אם אמר נדר עליו שאוכל היום או שאוכל דבר זה אינו נדר, שאין הנדר על החפץ כלל אלא עליו שיעשהו, ולא הוזכרו נדרים בגמרא בקום ועשה כלל. ואף על פי שמצינו בנדר גבוה הרי עלי עולה הרי עלי שלמים, שאמירתו לגבוה נתחייבו בו נכסיו כמסירתו להדיוט. או שהוא חומר נוהג בנדר הקדש, מפני שיש בהן חפץ נאסר להדיוט ונתפס לגבוה לכשיפריש, ולפיכך משעה ראשונה חל חיוב הנדר על נכסיו. אבל בנדר בטוי אין לנו, לפי שאין שם חפץ כלל לא בתחלה ולא בסוף : וכן "לאסור את המותר ולא להתיר את האסור" אין ראוי להזכירו בנדרים, לפי שהן חלין על דבר מצוה כדבר הרשות, והאומר בנדר סוכה (שאיני) עושה תפילין (שאיני) [שאיני] מניח אסור (שם טז א) ואף על פי שעובר על מצות לא תעשה, כגון שנדר שלא לאכול נבלה, ממה ששינינו (שם יז. ע"ש) יש נדר בתוך נדר וכו'. נמצא שהנדר חל לאסור את האסור, ולהתיר לעצמו שלא יעשה מה שהוא אסור לעבור עליו, אלא שאינם חלין לעבור בידים על לא תעשה. אבל השבועות אינן כלל אלא לאסור את המותר, אינן נוהגות בדבר מצוה כלל, לא בבטול מצות לא תעשה ולא בקיומו, ולא בבטול מצות עשה כגון שבועה שלא אעשה סוכה ושלא אניח תפילין. ואפילו בקיום מצות עשה אינן חלות, שאלו נשבע לקיים את המצוה ולא קיים אינו מתחייב בה משום שבועה ולא מלקות ולא קרבן, אלא דשרי ליה לזרוזי נפשיה (שם ח א) דכתיב (תהלים קיט קו) נשבעתי ואקימה לשמור משפטי צדקך. ומפני כן בשבועות בלבד הוא נדרש לאסור אסור על נפשו. והלכות גדולות הן, הבקי ימצאם במקומותם : וטעם **ידור נדר לה'** - איננו כמו אשר נשבע לה' (תהלים קלב ב), כי הוא כמו וישבע לו (בראשית כד ט), שנשבע אליו לצרכו, אבל בשבועה יאמר ובשמו תשבע (דברים ו ג), ואשביעך בה' (בראשית כד ג), כאשר נשבעתי לך בה' אלהי ישראל לאמר כי שלמה בנך ימלוך אחרי (מ"א א ל), השבעה לי באלהים הנה (בראשית כא כג), אבל בנדר לא יאמר "ידור בה"י אלא "לה"י". וכבר רמזו החכמים טעם הדבר בספרי (מטות יד), אמרו מה הפרש בין נדרים לשבועות, בנדרים כנודר בחיי המלך בשבועות כנשבע במלך עצמו, אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר, חי ה' וחי נפשך אם אעזבך (מלכים ב ד ל). והסוד, כי השבועה מלשון שבעה, כי בנתה ביתה חצבה עמודיה שבעה, והנדר בתבונה ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, נמצא שהנדרים על גבי תורה עולים ולפיכך חלים על דבר מצוה כדבר הרשות, והנה כל נדר לה' וכל הנשבע בו :